

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetushallitus

Aloite lasten (oppilaiden) näkemysten kartoittamiseksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toimivuudesta

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa (laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004). Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on Suomessa lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysi-ikäisyyttä aikaisemmin (1 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

1. Taustaa

Perusopetuksen järjestämistä ohjataan kansallisesti opetusta koskevan lainsäädännön, opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden sekä paikallisen opetussuunnitelman avulla. Opetushallitus päättää opetussuunnitelman valtakunnallisista perusteista. Perusopetuslain (628/1998) 14 §:n 2 momentin mukaisesti Opetushallitus päättää perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyön ja oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista (opetussuunnitelman perusteet).

Opetushallitus on hyväksynyt viimeisimmät perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2014 ja opetussuunnitelman perusteiden mukaiset paikalliset opetussuunnitelmat on otettu käyttöön 1.8.2016 lähtien porrastetusti eri vuosiluokkien osalta.

Lapsiasiavaltuutettu on tarkastellut laajemmin Suomalaisen peruskoulun tilaa vuoden 2016 vuosikirjassaan.¹ Vuosikirjassa lapsiasiavaltuutettu on kiinnittänyt huomiota perusopetuksen uudistamiseen ja painottanut, että perusopetuksen kehittämistarpeiden on pohjauduttava tutkittuun tietoon, jonka oleellinen ja merkittävä sisältö pitäisi muodostua lapsen ja lasten kokemustiedosta.

Vuonna 2014 hyväksytty opetussuunnitelma on herättänyt paljon julkista keskustelua. Keskustelussa on tuotu esiin muun muassa uuden opetussuunnitelman tuomia haasteita ja pelkoa oppimiseröjen kasvamisesta. Lapsiasiavaltuutettu on saanut yhteydenottoja suoraan oppilailta, jotka ovat olleet huolissaan opetussuunnitelman myötä kasvaneesta vastuusta ja työskentelytapojen muutoksesta, jossa projektiluontoinen työskentely on lisääntynyt. Oppilaat ovat tuoneet esiin toiveen, että oppilailta eri puolilta Suomea kysyttäisiin kokemuksia nykyisestä opetussuunnitelmasta. Lapsiasiavaltuutettu sai seuraavan kysymyksen Valteri-koululaisilta 20.11.2018:

”Uuden opetussuunnitelman myötä oppilaat saivat enemmän vastuuta ja työskentelyyn tuli enemmän projekteja. Jatkuvat projektit voivat aiheuttaa oppilaille stressiä ja tuntua raskaalta, koska oppilaalle voi tulla tunne, että pitäisi tehdä aina vain laajemmin ja paremmin ja nopeasti valmiiksi. Projektien aikana voi olla hankala oppia – olen huomannut, että asiat eivät jääneet mieleen, koska projektin valmistuminen ja tekstin määrä olivat tärkeitä. Voisiko oppilailta eri puolilta Suomea kysyä kokemuksia nykyisestä opetussuunnitelmasta?”

Lapsiasiavaltuutettu esittää opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä Opetushallitukselle, että lasten (oppilaiden) näkemykset nykyisestä opetussuunnitelmasta kartoitetaan mahdollisimman pian nykyisen opetussuunnitelman hyvän toimeenpanon varmistamiseksi sekä uuden opetussuunnitelman laadintaan varautuen.

2. Perustelut lapsiasiavaltuutetun kannanotolle

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa vahvistetut oikeudet kuuluvat kaikille alle 18-vuotiaalle lapsille yhdenvertaisesti. Yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Lapsen oikeuksien sopimuksen läpileikkaava periaate on lapsen edun ensisijaisuus, jonka on toteuduttava kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) artikla). Lapsen etu toteutuu, kun yleissopimuksessa taatut oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti.²

Muita tämän aloitteen kannalta keskeisiä lapsen oikeuksien sopimuksen takaamia oikeuksia ovat 12 artiklan mukainen lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa, tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla, jonka lisäksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa, sekä 28 ja 29 artikloiden takaama lapsen oikeus oppimiseen ja koulutukseen.

3. Lapsen ja lapsiryhmien oikeus osallistua ja lapsivaikutusten arviointi opetussuunnitelman laatimisessa

YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu muodostuu kaikista yleissopimuksessa määritellyistä oikeuksista. Lapsen edun periaatetta tulee käyttää dynaamisena käsitteenä, jota on arvioitava aina kyseessä olevaan yhteyteen sopivalla tavalla. Lapsen edun mukainen ratkaisu edellyttää, että päätösten ja muiden toimien vaikutukset lapsiin arvioidaan.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut, että "[j]otta täytäntöönpanotoimenpiteiden osalta voitaisiin taata, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon lainsäädännössä sekä politiikkojen suunnittelussa ja toteuttamisessa kaikilla hallitustasoilla, tarvitaan jatkuvaa lapsen oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten arviointia, jonka avulla voidaan ennustaa kaikkien ehdotettujen lakien, politiikkojen tai määrärahojen vaikutusta lapsiin ja heidän oikeuksistaan nauttimiseen, sekä täytäntöönpanon todellisten lapsen oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten jälkiarviointia".³

Lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt huomiota koulutukseen dynaamisena prosessina ja että lapsen oikeus saada laadukasta koulutusta edellyttää huomion kiinnittämistä oppimisympäristön, opetuksen, oppimisprosessien ja -materiaalien sekä oppimistulosten laatuun. Komitea huomauttaa, että on tärkeää tehdä tutkimuksia, joiden avulla voidaan arvioida saavutettua edistystä. Niissä on otettava huomioon kaikkien prosessissa mukana olevien näkemykset, mukaan lukien koulua käyvien ja koulusta valmistuneiden lasten.⁴

Opetuksen järjestäjällä on perusopetuslain (628/1998) 47 a § 1 momentin mukaisesti velvollisuus edistää kaikkien oppilaiden osallistua ja huolehtia siitä, että oppilaat voivat osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestysäännön valmisteluun.

Opetushallituksen laatimissa opetussuunnitelman perusteissa (s. 35) onkin kiinnitetty huomiota oppilaiden oikeuteen osallistua yllä mainitun säännöksen mukaisesti. Opetussuunnitelman mukaan oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestysäännön valmisteluun, jonka lisäksi oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Lapsiasiavaltuutettu esittää opetus- ja kulttuuriministeriölle ja Opetushallitukselle, että myös valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita laadittaessa oppilaille taataan mahdollisuus osallistua ja ilmaista näkemyksensä, jotka on myös otettava huomioon uutta opetussuunnitelmaa valmisteltaessa. Perusopetukseen kohdistuvia muutoksia ja uudistuksia tulee arvioida jatkuvasti lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta, jotta voidaan varmistua, että muutokset ovat lapsen edun mukaisia. Lapsivaikutusten arvioinnissa keskeinen osa on lapsen oikeus osallistua ja saada näkemyksensä huomioon otetuksi.

Jyväskylässä 11.1.2019,

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Mimmi Partanen
Tarkastaja

JAKELU

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetushallitus

TIEDOKSI

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

¹ Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016; Eriarvoistuva koulu, s. 39, verkossa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/04/LA_vuosikirja_2015-2.pdf.

² Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti CRC/GC/C/14, kohta 4, verkossa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf.

³ Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti CRC/GC/C/14, kohta 35, verkossa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf.

⁴ Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti CRC/GC/2001/1, kohta 22, verkossa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_GC_2001_1_julkaisu.pdf.